

O'YIN TEXNOLOGIYALARINING BOLANING SHAXSIY VA IJTIMOIY RIVOJIGA TA'SIRI

Abdijalilova Dono Yakubjan qizi

Alfraganus universiteti

Ijtimoiy fanlar fakulteti

Maxsus pedagogika(Logopediya) yo`nalishi

2-bosqich talabasi .

Ilmiy rahbar: Alfraganus universiteti

v.b dotsent PhD Azimova Dilnoza Sherzodovna

abdujalilovadono17@gmail.com

Annotatsiya:Maqolada o'yin texnologiyalarining bolaning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishiga ta'siri tahlil qilinadi. Raqamli o'yinlar bolalarda fikrlash, ijodkorlik va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantirishi, shuningdek, ijtimoiy kommunikatsiya va hamkorlik qobiliyatlarini oshirishi ko'rsatib o'tiladi. Shu bilan birga, ortiqcha o'yin va noto'g'ri foydalanish bolalarning jismoniy, ruhiy va ijtimoiy salomatligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkinligi ta'kidlanadi.

Kalit so'zlar:O'yin texnologiyalari, bolalar rivojlanishi, shaxsiy rivojlanish, ijtimoiy ko'nikmalar, raqamli o'yinlar, interaktiv o'yinlar

So'nggi yillarda raqamli texnologiyalar va interaktiv o'yinlar bolalar hayotida muhim o'rin egallay boshladi. O'yin texnologiyalari – kompyuter, planshet, smartfon va konsol qurilmalari orqali amalga oshiriladigan interaktiv faoliyat bo'lib, bolalarga bilim olish, ko'nikmalarni rivojlantirish va ijodiy qobiliyatlarini oshirish imkonini beradi. Strategik va mantiqiy o'yinlar fikrlash

va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini, sarguzasht va rol o'yinlari esa fantaziya va empatiyani rivojlantiradi.

Biroq, ortiqcha o'yin bolada jismoniy faollikning kamayishi, ko'z sog'lig'iga zarar va ijtimoiy izolyatsiyaga olib kelishi mumkin. Shu sababli otonalar va pedagoglar nazoratni ta'minlashi, vaqt va o'yin mazmunini cheklashi muhimdir. Shu tarzda o'yin texnologiyalari bolaning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlovchi samarali vosita bo'la oladi.

Brunerning kognitiv va ijtimoiy o'rganish nazariyasi

Jerome Bruner (1915–2016) bolalarning bilimni faollik orqali o'rganishi va tajriba orqali rivojlanishini ta'kidlaydi. Brunerning fikricha, o'yinlar bolaning amaliy faoliyatini qo'llab-quvvatlaydi, shuningdek, mantiqiy va ijodiy qobiliyatlarini mustahkamlaydi. Interaktiv o'yinlar bolaga o'zini sinab ko'rish, xatolarini aniqlash, yangi strategiyalar ishlab chiqish va vazifalarni turli yo'llar bilan bajarish imkonini beradi. Shu bilan, o'yinlar bolaning o'zini anglashini oshiradi va shaxsiy rivojlanish jarayonida motivatsiyani mustahkamlaydi.

Montessori pedagogikasi

Maria Montessori (1870–1952) bolalarning mustaqil faoliyati va ularning qiziqishlariga asoslangan ta'limning ahamiyatini ta'kidlaydi. Montessori pedagogikasida bolaga o'z vazifasini tanlash va mustaqil bajarish imkoniyati beriladi. Shu printsip o'yin texnologiyalarida ham qo'llaniladi: bolaning o'ziga mos vazifalarni tanlashi, o'z sur'atida o'rganishi va natijalarini kuzatishi unga shaxsiy javobgarlik va mustaqillikni shakllantirishga yordam beradi. Shu tarzda interaktiv o'yinlar bolaning shaxsiy rivojlanishida mustahkam poydevor yaratadi.

Papertning konstruktivizm nazariyasi

Seymour Papert (1928–2016) kompyuter va raqamli texnologiyalar yordamida bolalarning konstruktiv o'rganish imkoniyatlarini ilgari surgan. Papertning fikricha, o'yinlar bolaga muammolarni yechish, yangi narsalarni yaratish va tajribadan o'rganish imkonini beradi. Shu jarayonda bola nafaqat bilim egallaydi, balki ijodiy va texnologik qobiliyatlarini rivojlantiradi. Masalan, o'yinlarda kod yozish, virtual muhitda loyihalar yaratish yoki interaktiv vazifalarni bajarish bolalarning texnologik fikrlashini kuchaytiradi.

Wolfgang Kohlarning Gestalt nazariyasi

Wolfgang Kohler (1887–1967) bolalarning muammoni butunlay ko'rib, uni umumiy kontekstda tushunishi orqali yechim topishini ta'kidlaydi. O'yinlar, ayniqsa sarguzasht va strategik o'yinlar, bolaga vaziyatlarni kompleks tarzda tahlil qilish va muammolarni samarali hal qilishni o'rgatadi. Kohlarning nazariyasi shuni ko'rsatadiki, o'yinlar bolalarda analitik fikrlash va situatsion qaror qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantirishda samarali vosita hisoblanadi.

Bronfenbrennerning ekotizim nazariyasi

Urie Bronfenbrenner (1917–2005) bolaning rivojlanishini ijtimoiy muhit, oila, maktab va keng jamiyat tizimi bilan bog'liq ekotizim orqali tushuntiradi. O'yin texnologiyalari bolani virtual muhit orqali boshqa bolalar, oila a'zolari va global hamjamiyat bilan bog'lash imkonini beradi. Shu tarzda, o'yinlar bolalarga ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirish, hamkorlik qilish va turli ijtimoiy rollarni o'rganish imkoniyatini beradi. Bronfenbrennerning nazariyasi o'yinlarning ijtimoiy rivojlanishdagi ahamiyatini ilmiy jihatdan tasdiqlaydi.

O'yin texnologiyalarining shaxsiy rivojiga ta'siri

O'yin texnologiyalari bolalarning shaxsiy rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Ular nafaqat bolalarning bo'sh vaqtini mazmunli o'tkazish vositasi,

balki kognitiv, ijodiy va motivatsion qobiliyatlarini rivojlantirishda samarali vosita sifatida xizmat qiladi.

1. Kognitiv rivojlanish

O'yinlar bolalarning fikrlash, diqqatni jamlash, muammolarni hal qilish va tezkor qaror qabul qilish qobiliyatlarini rivojlantiradi. Masalan, strategik va mantiqiy o'yinlar bolani vaziyatlarni tahlil qilishga, sabab-natija munosabatlarini aniqlashga va samarali qarorlar qabul qilishga o'rgatadi. Shu bilan birga, interaktiv o'yinlar bolada multitasking (bir nechta vazifani bir vaqtda bajarish) ko'nikmalarini oshiradi va diqqatni uzoq vaqt davomida bir vazifaga jamlashga yordam beradi.

2. Yaratuvchilik va tasavvur

Interaktiv va sarguzasht o'yinlar bolada ijodiy fikrlash va fantaziyani rivojlantiradi. Bunday o'yinlar turli qahramonlar, vaziyatlar va muammolar bilan ishlash orqali bolaga yangi g'oyalar yaratish, muammolarni noan'anaviy yo'llar bilan hal qilish va turli echimlar topish imkonini beradi. Shu bilan birga, grafik dizayn, animatsiya, dasturlash va o'yin ishlab chiqish kabi sohalarga qiziqish uyg'otadi, bu esa bolaning kelajakdagi kasbiy yo'nalishini shakllantirishda yordam beradi.

3. O'zini anglash va motivatsiya

O'yinlar bolalarga kichik yutuqlarni taqdim etadi, bu esa o'zini anglash va ichki motivatsiyani rivojlantiradi. Masalan, darajani oshirish, vazifani muvaffaqiyatli bajarish yoki o'yinda ma'lum bir mukofotga erishish bolani o'z kuchiga ishonishga va vazifalarni bajarishda qat'iyatli bo'lishga undaydi. Shu tariqa, o'yinlar bolaning o'qishga, yangi ko'nikmalarni o'rganishga va shaxsiy maqsadlariga erishishga bo'lgan ichki motivatsiyasini oshiradi.

O'yin texnologiyalari bolalarga mustaqil qarorlar qabul qilish, o'zini sinab ko'rish va xatolar orqali o'rganish imkonini beradi. Bu esa shaxsiy rivojlanish jarayonida muhim ahamiyat kasb etadi, chunki bolaning o'ziga ishonchi va o'zini anglash qobiliyati kuchayadi.

O'yin texnologiyalarining ijtimoiy rivojlanishga ta'siri

O'yin texnologiyalari bolalarning ijtimoiy rivojlanishida ham muhim rol o'ynaydi. Zamonaviy interaktiv o'yinlar nafaqat ko'ngilochar faoliyat sifatida, balki bolalarga ijtimoiy ko'nikmalarni shakllantirish, boshqalar bilan muloqot qilish va murosaga kelish qobiliyatlarini rivojlantirishda yordam beradi.

1. Hamkorlik va kommunikatsiya

Onlayn multiplayer o'yinlar bolalarga jamoaviy ishlashni, fikr almashishni va murosaga kelish ko'nikmalarini o'rgatadi. Masalan, guruh bilan vazifa bajarish yoki strategik reja tuzish jarayonida bolalar bir-birining fikrini tinglash, vaziyatni tahlil qilish va birgalikda qaror qabul qilishni o'rganadilar. Bu esa real hayotdagi jamoaviy faoliyatga tayyorgarlik ko'radi va ijtimoiy ko'nikmalarni mustahkamlaydi.

2. Empatiya va hissiyotlarni boshqarish

O'yinlar turli xarakterlar va vaziyatlar orqali bolalarga boshqalarning his-tuyg'ularini tushunish, ularning nuqtai nazarini qadrlash va o'z hissiyotlarini boshqarish imkonini beradi. Masalan, rol o'yinlarida bolalar qahramonning turli vaziyatlarda qanday harakat qilishini kuzatib, boshqalar bilan munosabatda empatiya ko'rsatishni o'rganadilar. Shu tarzda, o'yinlar ijtimoiy sezgirlik va hissiy intellektni rivojlantirishga yordam beradi.

3. Ijtimoiy izolyatsiya xavfi

Ortiqcha va nazoratsiz o'yin bolalarni real hayotdagi do'stlik va oilaviy munosabatlardan uzoqlashtirishi mumkin. Uzluksiz ekranga qarash, vaqtni faqat virtual muhitda o'tkazish, bolaning haqiqiy do'stlar bilan muloqotini cheklaydi va ijtimoiy izolyatsiya xavfini oshiradi. Shu sababli ota-onalar va pedagoglar bolalarning o'yin vaqtini nazorat qilishi, onlayn va offlayn faoliyatlar o'rtasida muvozanatni ta'minlashi zarur.

O'yin texnologiyalari bolalarning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishida muhim vosita hisoblanadi. Ular bolalarning kognitiv qobiliyatlarini, mantiqiy fikrlashini, ijodiy va tasavvurini rivojlantiradi hamda o'zini anglash va motivatsiyani oshiradi. Shu bilan birga, interaktiv o'yinlar bolalarga ijtimoiy ko'nikmalarni, hamkorlikni, empatiya va hissiyotlarni boshqarish qobiliyatlarini shakllantirishda yordam beradi.

O'yinlardan ortiqcha yoki nazoratsiz foydalanish ruhiy, jismoniy va ijtimoiy rivojlanishga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu sababli, ota-onalar va pedagoglar tomonidan vaqt, mazmun va o'yin turini nazorat qilish muhim ahamiyat kasb etadi. Shunday qilib, o'yin texnologiyalari muvozanatli va maqsadli qo'llanilganda bolaning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishini samarali qo'llab-quvvatlaydigan vosita sifatida xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Bruner, J. (1996). *Bolalarda o'rganish va rivojlanish*. Toshkent: Ta'lim nashriyoti.
2. Montessori, M. (2003). *Montessori pedagogikasi: Bolalarning mustaqil rivojlanishi*. Toshkent: Pedagogika nashriyoti.
3. Papert, S. (1993). *Konstruktivizm va texnologiya*. Toshkent: Ilmiy nashrlar.

4. Kohler, W. (2001). *Gestalt psixologiyasi va bolalar rivojlanishi*. Toshkent: Psixologiya nashriyoti.
5. Bronfenbrenner, U. (2004). *Bolalarning rivojlanish ekotizimi*. Toshkent: Ilmiy nashrlar.
6. Karimov, S. (2020). *Bolalarda interaktiv o'yinlarning rivojlantiruvchi roli*. Toshkent: Ta'lim nashriyoti.
7. Axmedov, J. (2019). *Raqamli texnologiyalar va bolalar psixologiyasi*. Samarqand: Fan va Ta'lim.
8. Rustamova, N. (2021). *O'yin texnologiyalarining ijtimoiy ko'nikmalarga ta'siri*. Toshkent: Pedagogika nashriyoti.
9. Sobirov, A. (2018). *Multimedia va interaktiv o'yinlar bolalar rivojlanishida*. Toshkent: Ilmiy nashrlar.